

Od pionirjev slovenske radijske igre do njenih sedanjih ustvarjalcev

1. Cvetka BEVC

Po izobrazbi je muzikologinja in literarna komparativistka. V Uredništvu igranega programa je delovala pretežno v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v vlogi glasbene opremljevalke 186 iger, med katerimi jih je tudi nekaj z njeno izvirno glasbo, in avtorice 19 radijskih iger. Kot poznavalka književnosti je jasno in senzibilno razbirala besedilne značilnosti dram, umetniške besede, zlasti poezije, hkrati pa je s širokim glasbenim znanjem lahko veliko prispevala k zvočno-glasbeni podobi radijskih iger in literarnih oddaj. Z glasbo je opremila leta 1997 nagrajeno mladinsko nadaljevanko Marinke Fritz Kunc z naslovom Lačna kri, s katero si je režiserka Elza Rituper prislužila posebno omembo na festivalu Prix Ex Aequo v Bratislavi, glasbeno pa je med drugim zaznamovala tudi najbolj priljubljeno kriminalistično serijo Radia Slovenija Pokličite gospo Milo.

2. Jure CULIBERG

Na Radiu Slovenija je kot tonski mojster preživel vsa svoja poklicna leta, začenši z letom 1970. Oblikoval je številne oddaje, v katerih je združil svoje znanje elektrotehnike z glasbeno izobrazbo in širokim spektrom delovnih področij, saj se je kalil v športnih prenosih, koncertih, glasbenih in literarnih oddajah, neposrednih prenosih, proslavah ipd. Vendar je vse svoje kompleksno znanje in izkušnje lahko najbolj ustvarjalno uporabil prav pri produkciji radijskih iger; soustvaril jih je 556. Znan je bil po tem, da je natančno in občutljivo sodeloval v vseh fazah ustvarjalnega procesa: pri branju besedil, sooblikovanju zvočnega scenarija, delu z igralci, iskanju pravega zvočnega efekta – za katerega je žrtvoval tudi svoj prosti čas, da ga je posnel na terenu – in glasbe za zvočno podobo igre.

K delu so ga vabili tudi zunanji izvajalci, delal je za gledališče, nosilce zvoka in razstave. Številne igre, v katerih je oblikoval zvok, so bile predvajane na mednarodnih radijskih festivalih, kar nekaj se jih je uvrstilo v ožji izbor; med njimi je bilo šest nagrajenih. Še posebno pa so dragocene tiste, ki so namenjene prav dovršenosti njegovega dela: to so *En dan Denisa Ivanoviča* avtorja Vladimirja Kocjančiča, nagrajen leta 1978 (prvo snemanje na lokacijah v stereotehnikih), *Čarovnice* Jaše Zlobca, nagrajene leta 1988, *Pogovor v maternici koroške Slovenke* Janka Messnerja v priredbi in režiji Irene Glonar (oba sta dobila nagrado za nov radiofonski pristop), leta 1987 je bil nagrajen tonski posnetek glasbenoeksperimentalnega dela *FAUVEL 86* (vse na Tednu radia v Ohridu), leta 2004 pa je dobil še nagrado na festivalu Taktons v Novem Sadu za posnetek radijske igre Antona Novačana *Herman Celjski*.

3. Peter ČARE

Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je poznejši radijski glasbeni opremljevalec študiral psihologijo in pedagogiko, glasbo pa je spoznal že v zgodnji mladosti. Znanje z več področij mu je ob izostrenem občutku za komiko in ironijo marsikdaj pomagalo z glasbo podpreti humorne vsebine v radijskih igrah in vanje vnesti sproščenost (v nekaterih je celo igral manjše vloge). Njegov opus zajema več kot 500 iger vseh zvrsti. Pomembni dosežki njegovega dela so bili: remake prve slovenske izvirne radijske igre *Strme stopnice* Franeta Milčinskega - Ježka, glasbena oprema igre Lojzeta Kovačiča *Zgodbe s panjskih končnic* (avtor je leta 1993 zanjo prejel nagrado Morišige v Tokiu), še posebno pa njegov prispevek k radijski izvedbi *Brižinskih spomenikov*, za katere je izbral najstarejšo liturgično glasbo. Bil je tudi izjemen zborovski pevec, član Slovenskega okteta med letoma 1966 in 1996.

4. Avgusta DANILOVA

Igralka, režiserka, pevka in pedagoginja je leta 1926 začela delati z amaterji pri ljubljanskem radiu. Režirala je otroške igre in vodila radijsko igralsko skupino, ki se je na začetku imenovala kar po njej, Skupina Avguste Danilove. Delovala je pod stalnim režijskim in organizacijskim vodstvom. V začetnih letih radia je šlo bolj za prenos že obstoječih dramskih besedil v radijski medij in je imel mikrofonsko le posredniško funkcijo.

5. Silva DANILOVA

Ta igralka in režiserka je najprej delovala v gledališču, po letu 1932 pa se je posvetila predvsem radiu. Najprej je snemala v Skupini Avguste Danilove, leta 1935 pa je bila ustanovljena Radijska dramska družina; pozneje se je preimenovala v Radijsko igralsko skupino. V njej je Silva Danilova igrala v živih prenosih, skrbela za zvočne efekte in organizacijo, režirala in pisala ter pripravljala program s skupino, v katero so bili vključeni tudi amaterski igralci. Bili so na voljo za različne oddaje (tako za izobraževalne vsebine kot za umetniško besedo). Od leta 1948 je bila na Radiu Ljubljana igralka in voditeljica, pisala je besedila in režirala igre, predvsem pa humoristične oddaje in prispevke za mladino. Opravila je pionirsko delo z otroki za mikrofonom, najprej za živo predvajanje, pozneje pa za snemanja. Nastopala je tudi v filmih in na televiziji.

6. Ferdo DELAK

Bil je režiser, scenograf, prevajalec in publicist. V sklopu Delavskega odra, na katerem je uveljavljal takrat nekonvencionalno, avantgardno gledališko estetiko, je najprej prenašal kanonska besedila slovenske dramatike v radijski medij (*Županovo Micko*, Cankarja itn.), najznamenitejši pa sta njegova radijska priredba in režija *Hlapca Jerneja*. V letih 1933 in 1934 je kot režiser skoraj v

celoti obvladoval radijske izvedbe, bil je referent za kulturo na Radiu Ljubljana in je urejal radijsko glasilo *Naš val*. V tistem obdobju je študiral na umetniški akademiji Mozarteum v Salzburgu, na kateri je leta 1935 kot prvi slušatelj iz tedanje Jugoslavije diplomiral iz gledališke, radijske in filmske režije.

7. Djurdja FLERE

Dramaturginja, prevajalka in režiserka je diplomirala iz romanistike in iz režije. V Parizu se je izpopolnjevala na Sorboni in v igralski šoli. Pred prihodom na radio leta 1967 je bila režiserka v Celju in Kranju ter dramaturginja pri filmu na Vibi. Do leta 1980 je potem ostala urednica in dramaturginja na Radiu Ljubljana, izbirala besedila in jih pripravljala za produkcijo. Kot dramaturginja je sodelovala pri 250 igrah, za radio jih je priredila 19, iz francoščine pa jih je prevedla 43. Največ se je posvečala radijskim igram za otroke. Kar devet radijskih iger, v katerih je sodelovala kot dramaturginja, je prejelo nagrade na festivalih Jugoslovanske radiotelevizije v Novem Sadu in Ohridu, med njimi *In articulo mortis* Janeza Čuka in Janeta Kavčiča ter *Srebrni konj* Marjana Marinca, med radijskimi igrami za otroke pa znameniti *Čarobni pisalni strojček* Smiljana Rozmana in več let zapored še šest iger Franeta Puntarja. Francoska vlada je Djurdjo Flere odlikovala z redom viteza umetnosti in književnosti, za prevajalsko delo pa je prejela Sovretovo nagrado.

8. Zmago FRECE

Na radiu je delal kot tonski asistent od leta 1974 do upokojitve, ko je bil pod vodstvom Rape Šuklje na radiu ustanovljen eksperimentalni studio. Ustvaril je tri zvočne eksperimente (*Vreme*, 1989, *Razzvočje*, 1991 in *Jutri*, 2007), v katerih je kot pesnik in ustvarjalec raziskoval na področju zvočnega oblikovanja odnosa med zvokom in besedo, v glavnem poezijo, saj je poskušal najti sožitje med

literaturo in zvočno umetnostjo. Kot ljubitelj besede, izčiščenega jezika, njegovega pomena in zvena, je leta 2007 napisal, posnel, režiral in izvedel eksperimentalno zgoščenko z naslovom *Plasti*, v kateri dojema in predstavlja govor kot glasbo s sebi lastno melodiko.

9. Ervin FRITZ

Pesnik, dramatik, dramaturg in prevajalec Ervin Fritz je študiral dramaturgijo. Pred prihodom na radio je od leta 1968 dobrih deset let služboval na Televiziji Ljubljana kot prevajalec podnapisov, vmes pa je za eno leto zasedel položaj umetniškega vodje v Mestnem gledališču ljubljanskem. Leta 1980 se je vrnil kot dramaturg in urednik otroških radijskih iger na Radiu Slovenija, nasledil dolgoletno dramaturginjo Djurdjo Flere in služboval do leta 2003, ko se je upokojil. Radijski arhiv hrani 25 radijskih iger Ervina Fritza, 13 je iger za otroke, med njimi na festivalu v Ohridu nagrajeni *Zajček Peter*, in 12 za odrasle. Kot pisca za odrasle so ga posebno zanimali zabavnejši žanri, kabaret, satira in parafraze znanih literarnih del, njegove igre za otroke pa izžarevajo otroško radoživost, empatijo do mladih poslušalcev in humor. Kot dramaturg je napisal skoraj 400 radijskih iger za otroke. Puntarjev *Lov na rep* in *Hrabra mravljica* Frančka Rudolfa sta bila nagrajena na festivalu v Ohridu. Med njegovimi 53 prevodi radijskih iger iz nemščine je tudi besedilo Wilhelma Buscha o največjih nagajivcih v svetovni literaturi, Joštu in Jaki, ki sta v Fritzovem igrivem in duhovitem prevodu zaživela na radiu. Za svojo radijsko ustvarjalnost je prejel Ježkovo nagrado, številne druge (med njimi nagrada Prešernovega sklada in Veronikina nagrada zlatnik poezije) pa so bile namenjene njegovemu pesniškemu delu.

10. Irena GLONAR

Diplomirala je na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani,

na oddelku za filmsko in televizijsko režijo. Leta 1976 jo je pot zanesla na radio. Prvi dve leti je bila koordinatorka v izvedbi radijskega programa. Takratni urednik literarnega programa Ciril Zlobec jo je nato povabil v Uredništvo igranega programa. Najprej je bila asistentka in realizatorka, kmalu pa se je začelo njeno ustvarjalno delo režiserke, ki je trajalo kar štiri desetletja. V svoji dolgoletni karieri je režirala številne radijske igre za otroke in odrasle slovenskih in tujih avtorjev, glasbene in literarne oddaje. Napisala je dve radijski igri in jih 27 priredila, režirala jih je 270. Njena režija in razumevanje radia sta blizu filmu, saj je znala ustvariti zvočne situacije, sugestivne podobe, ki so evocirale sliko v poslušalcu, in ozračje, v katerem so se plast za plastjo zagrinjala ali luščila različna duševna stanja in družbena ozadja. Bila je natančna bralka besedil in zahtevna v vseh segmentih produkcije. Prav poseben izziv pa so bile zanjo radijske igre za otroke. Rada je delala z zmeraj novimi otroškimi igralci. Skrbela je, da so bili besedilo, glasba in šumi v sozvočju in tempu, ki ga otrok lahko spremlja. Zbirka njenih režij med drugim obsega tudi sedem priredb Andersenovih pravljic, ki so izšle na CD-ploščah. V njeni režiji so vloge interpretirali vrhunski igralci, glasbo ustvarjali najboljši skladatelji. Kar 29 del v njeni režiji je konkuriralo na skoraj vseh mednarodnih festivalih. Prejela je vrsto nagrad, med njimi leta 2007 prvo nagrado na festivalu Prix Ex Aequo v Bratislavi za prvi del otroške nadaljevanke *Hektor Dima Zupana*, ki jo je priredila, in nagrado za izredno umetniško izvedbo radijske igre *Tristo milijonov metrov na sekundo* Polone Glavan na istem festivalu. Leta 2002 je za svoje delo prejela častno listino in leta 2013 nagrado za življenjsko delo na RTV Slovenija.

11. Gabrijela Lučka GRUDEN

Bila je dolgoletna urednica, novinarka s področja kulture, avtorica in redaktorica radijskih iger na Radiu Maribor, na katerem se je leta 1978 s prvo izvirno radijsko igro Slavka Kočevarja - Juga začela redna produkcija radijskih iger za odrasle in

otroke. Pripravljali so jih mariborski radijski ustvarjalci z igralskim ansamblom Drame SNG Maribor ter z uveljavljenimi radijskimi ustvarjalci iz vse Slovenije. Redno so oblikovali svoj spored, ki je z zanimivimi, nekonvencionalnimi projekti presegal programske standarde. Radijska dela iz mariborskega studia so konkurirala na mednarodnih festivalih, leta 2003 pa je avtorski dokumentarni film Lučke Gruden *Delali smo Prešerna* prejel Marulićevo nagrado na Hvaru. K delu je vabila ustvarjalce, ki jih je zanimalo raziskovanje zvočnosti, produkcijsko pa je omogočala sodelovanje in snemanje posameznih projektov, ki so se včasih selili tudi iz ljubljanskega studia. O zgodovini mariborske radijske igre je pisala leta 1999 v članku z naslovom *20 let igranega programa Radia Maribor: kratka retrospektiva zvočnega zapeljevanja*. Od leta 2008 do upokojitve leta 2021 je bila urednica Uredništva igranega programa na Radiu Slovenija. O raziskavi zvoka in zvočnosti v radijski igri je pisala v svojem diplomskem delu iz leta 1998 z naslovom *Radijska igra: v zvočnem laboratoriju: med novinarstvom in umetnostjo*, leta 2001 izdanem pri založbi Obzorja. V njej obravnava medmedialnost in njen izraz v zvočnem svetu.

12. Darja HLAVKA GODINA

V Zagrebu je študirala umetnostno zgodovino in etnologijo na Filozofski fakulteti ter flavto na Glasbeni akademiji. V obdobju študija in po diplomi na Glasbeni akademiji je delala na Hrvaškem radiu kot glasbena urednica v izobraževalnem in otroškem programu ter v dramskem programu kot glasbena oblikovalka, komponistka in flautistka v radijskih in dokumentarnih radijskih igrah. Številne oddaje, v katerih je sodelovala, so bile predvajane in nagrajene na festivalih doma in v tujini. Že kot študentka je začela delati na Hrvaški televiziji kot glasbeni vodja pri direktnih prenosih oper in koncertov, pozneje pa še kot avtorica – urednica različnih glasbenih oddaj in glasbena oblikovalka v igranem, dokumentarnem in izobraževalnem programu Hrvaške televizije. Vmes je ustvarjala gledališko kostumografijo in pozneje sodelovala kot glasbenica v

gledališču. Leta 1989 je postala izvršna tajnica in umetniški vodja Kulturnega centra Mednarodne federacije Glasbene mladine v Grožnjanu, leta 1994 pa se je preselila v Ljubljano in se posvetila samo glasbi – kot glasbena oblikovalka, glasbena dramaturginja ter oblikovalka celostne zvočne podobe v številnih gledaliških, filmskih, televizijskih in radijskih projektih v Sloveniji. Leta 1998 se je zaposlila v redništvu igranega programa kot glasbena oblikovalka v radijskih igrah, dokumentarnih radijskih igrah, literarnih, otroških in mladinskih oddajah. Do danes je soustvarila več kot 3600 različnih oddaj, med njimi kakšnih 430 radijskih iger. Marsikatera radijska igra, v kateri je ustvarila zvočno oz. glasbeno podobo, je sodelovala na mednarodnih festivalih (Prix Europa, Prix Italia, Prix Ex Aequo, Prix Marulić ...) in dobivale so številne prestižne nagrade, tudi zaradi glasbene oziroma zvočne podobe z njenim podpisom. Glasbenega oblikovanja namreč ne dojema kot ločene zvočne komponente, ampak razmišlja kompleksno, saj je erudit in poslušalka z ostrim sluhom, izvajalka ter oblikovalka glasbe in celovite zvočne podobe. S svojim znanjem, senzibilnostjo in bogatimi izkušnjami je zaznamovala velik del slovenske in hrvaške radijske produkcije. Za svoje delo je prejela priznanje Poldeta Bibiča in priznanje RTV, obe za življenjsko delo.

13. Aleš JAN

Najprej je študiral slovenski jezik in književnost na Filozofski fakulteti, nato pa na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo – smer gledališka in radijska režija. Diplomiral je leta 1968. Po koncu študija se je kot režiser redno zaposlil na Radiu Ljubljana (pozneje Radio Slovenija) in nepretrgano sodeloval z njim od leta 1949, najprej kot otroški igralec, pozneje kot asistent režije in že med študijem kot režiser pogodbenik. Njegov režijski opus obsega več kot 550 radijskih iger za odrasle in otroke, dokumentarnih iger, eksperimentalnih iger nanizank itn. Z deli v njegovi režiji je Radio Slovenija sodeloval na skoraj vseh mednarodnih festivalih (Prix Italia, Prix Futura, Prix Europa, Premio Ondas, Prix Morišige, Prix Monte Carlo, Urti Prize, Fedor, Prix Ostankino, Prix OIRT, Prix

Marulić, Mediamixx, IRIB International Radio Festival itn.). Kot gost je režiral na vseh radijskih postajah nekdanje Jugoslavije in številnih evropskih radijskih postajah (v Berlinu, Budimpešti, Bratislavi, Dubaju, Pragi, Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Skopju, Novem Sadu, Reykjaviku, Trstu itn). Bil je med prvimi režiserji na novo uvedenega programa Val 202 in prvi, dolgoletni režiser legendarne oddaje V nedeljo zvečer. Režiral je tudi več kot 60 iger na nosilcih zvoka. Ob delu v radijskem mediju je deloval kot režiser v vseh slovenskih poklicnih dramskih gledališčih in operi ter v poklicnih gledališčih na področju nekdanje Jugoslavije. Leta 1984 je postal vodja režije, po reorganizaciji 1986 pa urednik Uredništva igranega programa Radia Slovenija. Bil je član različnih nacionalnih in mednarodnih komisij, žirij in koordinator EBU za radijsko igro od leta 1995 do leta 1998. V teh funkcijah je sprožal in organiziral različne iniciative v mednarodnem prostoru in hkrati pripomogel k uveljavitvi slovenske radijske igre, predvsem po osamosvojitvi. Leta 1970 je najprej postal docent za radijsko režijo na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, leta 1998 pa redni profesor za predmeta radijska igra ter radijska zgodovina in gledališka režija. Kot urednik uredništva je vodil uredniško politiko, ki je omogočala in vzpodbujala nastanek programskih novosti. Za režijo je v Sloveniji, Jugoslaviji in tujini prejel več kot 30 nagrad v vseh radijskih zvrsteh, med njimi prix RAI na festivalu Prix Italia 1978, nagrado OIRT na istoimenskem festivalu v Varšavi leta 1988, nagrado na festivalu IRIB International Radio 2006 v Iranu in nagrado na festivalu Mediamixx v Bolgariji 2007. Za režijsko delovanje na radijskem področju je prejel tudi najvišji slovenski kulturni priznanji – nagrado Prešernovega sklada leta 1978 in Župančičevo leta 2001. Leta 2016 je prejel še nagrado mesta Ljubljana za delovanje na umetniškem, organizacijskem, mednarodnem, pedagoškem in znanstvenem področju. Leta 2018 je izdal izčrpno knjigo o zgodovini slovenske radijske igre z naslovom Slišati sliko, videti zvok.

14. Staš JANEŽ

Tonski mojster z zajetnim opusom kar 650 radijskih iger je bil predvsem predan iskalec zvočnih rešitev in tehnični navdušenec. S svojo inovativnostjo je posnel in montiral prvi digitalni projekt v okviru Uredništva igranega programa, A.T.L. Iva Svetine in Aleša Jana, ki je leta 2005 prejel kar dve mednarodni nagradi (IRIB International Radio Festival leta 2006 v Iranu in nagrado na festivalu Mediamixx v Bolgariji leta 2007) ter tako ustoličil novo tehnologijo tudi na tako ustvarjalnem in kompleksnem področju, kot je radijska igra. Delo z zvokom je bilo zanj zmeraj izziv. Snemal in soustvarjal je tudi druge radijske oddaje. Tri mednarodne nagrade za radijske igre, za katere je prispeval zajeten delež, pa so še okronale njegov trud: leta 1989 v Ohridu nagrada v celoti za *Hrabro mravljico* Frančka Rudolfa, leta 1993 nagrada Morišige v Tokiu avtorju Lojzetu Kovačiču za igro *Zgodbe s panjskih končnic* in nagrada Prešernovega sklada režiserju Sergeju Verču za 44-delno zahtevno radijsko priredbo Dantejeve Božanske komedije.

15. Alen JELEN

Gledališki in radijski režiser, dramaturg in novinar je najprej diplomiral iz dramaturgije, leta 2008 pa še iz gledališke in radijske režije. Od leta 2000 umetniško vodi Gledališče ŠKUC. Zaposlen je na RTV Slovenija kot režiser, leta 2021 je postal urednik v Uredništvu igranega programa Radia Slovenija. Je dolgoletni tajnik Združenja dramatikov Slovenije. Leta 2013 je izdal knjigo *Nočni pogovori, Igralci v etru* (Knjižnica MGL). Za radijsko delo je leta 2011 prejel bršljanov venec Združenja dramatikov Slovenije in posebno nagrado na festivalu v Isfahanu v Iranu. Radijski igri *Ženska bomba* in *Stvari, ki jih je treba narediti pred smrtjo* sta bili v najožjem finalnem izboru na mednarodnem festivalu Prix Italia in uvrščeni med tri najboljše. Radijska igra *Hilda* je osvojila prvo nagrado na festivalu v angleškem Herne Bayu. Ne moremo spregledati njegovega prizadevanja za uvajanje mladih, še neuveljavljenih igralcev v gledališke in radijske projekte. Jelenov režiserski posluš za igralca, besedo, zvok in človeške usode se zrcali tudi v radijskih režijah, ki jih zaznamuje

predvsem odlično obdelana dramska igra; ta njegove igre oblikuje v prava majhna dramska tihožitja ali pa v stopnjevan vihar, ki poslušalce nagovarja z izrazno močjo, neposrednostjo in prepričljivostjo.

17. Vida JUVAN

Znamenita igralka je bila šestdeset let navzoča na gledališkem odru, blestela pa je tudi na filmskem platnu in v pedagoških vodah. Dolga leta je bila profesorica na igralski akademiji v Ljubljani, predavala je dramsko igro in umetniško besedo. Že kmalu po ustanovitvi Radia Ljubljana leta 1928 je začela igrati na Radiu Ljubljana, v tridesetih letih 20. stoletja pa je pisala tudi prve mladinske radijske igre. Skupaj s Polonco Juvan je na radiu zasnovala igralsko skupino. Vida je med letoma 1935 in 1941 organizirala in ustvarjala v skupini igralk, ki so pisale zabavne igre za otroke in skeče in v njih tudi igrale (v njej sta bili še Nada Gabrijelčič in Maša Slavec). Ustvarile so prvo otroško radijsko serijo z naslovom Miška Miki in Mikec o zabavnih mišjih dogodivščinah. Novo različico nekaterih epizod je leta 1988 posnel Aleš Jan. V programu je zaslediti le eno izmed del skupine z naslovom Desetnica iz leta 1937. Posneta je bila že z mikrofoni na različnih razdaljah in s preprostimi zvočnimi efekti. Vida Juvan je prejela številne stanovske nagrade, od Boršnikovega prstana do državne Prešernove nagrade leta 1971 za življenjsko delo. V samostojni Sloveniji pa je za svoje gledališko poslanstvo prejela odličje s srebrnim častnim znakom svobode RS.

18. Filip KALAN - KUMBATOVIČ

Arhitekt, pisatelj, kritik, esejist, teatrolog in gledališki zgodovinar je leta 1936 diplomiral na oddelku za arhitekturo Tehniške fakultete v Ljubljani. Že pred diplomo je bil asistent, nato do 2. svetovne vojne predavatelj na tej fakulteti. Od leta 1941 je bil sekretar matičnega odbora kulturnikov, nato nekaj časa zaprt v italijanskem zaporu, septembra 1943 je odšel med partizane, januarja 1944 pa je postal ravnatelj Slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju. Bil

je dragocen člen, pobudnik in organizator povezave med Frontnim gledališčem in Radiem Osvobodilna fronta. Režiral je radijske igre na osvobojenem ozemlju, pri tem pa so mu bile v pomoč gledališke režijske knjige z zvočnimi ali drugimi nazornimi didaskalijami. Pri delu so ustvarjali tudi preproste zvočne efekte. O takratnem radijskem delu je govoril, da je “podaljsek partizanskega gledališča”. Igralci so tako tudi med vojno ostali v stiku z gledališčem, v radijskem mediju pa podajali vloge in umetniško besedo, kot je bila na primer pripoved *Andante patetico* Vitomila Zupana po njegovi *Povesti o panterju Dingu* iz vojnega leta 1945. Ta posebni čas ustvarjanja na osvobojenem ozemlju je Kumbatovič - Kalan opisal v knjigi *Veseli veter* leta 1975, po njegovih spominih pa je bil leta 1972 posnet film v režiji Milana Ljubića.

19. France KOBLAR

Literarni zgodovinar, gledališki kritik, urednik in prevajalec je v letih 1929–1932 delal na Radiu Ljubljana kot dramski in kulturni referent, v letih 1935–1941 pa je bil vodja uprave in programa. Uprizoril je skoraj vso slovensko in velik del svetovne dramatik. Kritično je ocenil izvorno slovensko dramatiko od Antona Tomaža Linharta do tedanjega obdobja. Preganjal je diletantizem, površnost, pristranskost in ozkosrčnost. Radio je dojemal kot kulturni in izobraževalni medij; tako je usmerjal tudi programsko politiko. Zahteval je estetsko-jezikovne standarde. Program so sestavljala že napisana, vendar za radio prirejena dramska dela, prozna besedila, priložnostni krajši prispevki in besedila za otroke. Tudi sam je prirejal in režiral besedila v tridesetih letih prejšnjega stoletja, v program pa jih je uvedel s strokovnimi predavanji. Pripravil je serijo *Iz razvoja slovenske drame*. Številne programske odločitve so bile vezane na sprotno gledališko produkcijo in radio je bil le njen posrednik. Vendar se je takemu pristopu kmalu pridružil še premislek o zvočni podobi v okviru tedanjih zmožnosti. Nastajala so prva prozna dela, dramatizirana za mikrofona. Koblar je skrbno nadziral izvedbo na vseh ravneh, posebno je bil pozoren na jezik. Pod njegovim vodstvom so na radiu

izšolali igralsko družino, angažiral pa je predvsem gledališke igralce. Uvedel je natečaje za radijska besedila. Njegovi spomini na čas na radiu s širšim pogledom na takratno kulturno dogajanje so izšli v po smrti izdani knjigi *Moj obračun* leta 1976.

20. Hinko KOŠAK

Bil je gledališki, operni in radijski režiser, študiral je na Dunaju in v Berlinu. Med drugo svetovno vojno je bil v italijanski internaciji. Iz taborišča je pobegnil in se pridružil partizanom. Šele leta 1970 je diplomiral na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani. Režiral je na slovenskih odrih in na Hrvaškem, bil je predavatelj na Srednji dramski šoli v Sarajevu. Režiral je še na Jesenicah, v Postojni in v Kopru. Med letoma 1957 in 1980 je bil režiser na Radiu Ljubljana. V arhivu je ohranjenih 188 njegovih iger. Posvečal se je predvsem režiji komornih del, dramatizaciji in literarnim večerom. Posebno se je zavzemal za priredbe gledaliških besedil klasičnega in modernega repertoarja. Tri radijske igre v njegovi režiji so prejele nagrade: leta 1959 za igralki v igri *Razbojnika Frice in Frace* Josipa Ribičiča na festivalu jugoslovanske radijske igre v Novem Sadu, naslednje leto na istem festivalu za *Goljufa Zvonimirja Bajsića* – za igro v celoti, *Steza do polnoči* Saše Vuga pa je leta 1973 prejela nagrado Vstaje slovenskega naroda za radijsko različico besedila.

21. Mirč KRAGELJ

Ta radijski in televizijski režiser, glasbenik in elektrotehnik je bil človek s številnimi znanji, zmeraj pripravljen na novo učenje v sodobnih medijih. Na ljubljanskem radiu je začel kot napovedovalec, nato je bil inspicient. Leta 1949, ko je Frane Milčinski - Ježek odšel z Radia v Dramo, je prevzel njegovo delo. Sprva je režiral živo. Kot eden izmed radijskih pionirjev je leta 1949 režiral prvo slovensko – in tedaj tudi jugoslovansko – izvorno radijsko igro *Strme stopnice*, ki jo je napisal prav Milčinski. Pionir pa je bil tudi na drugih področjih radijskega

dela. Leta 1956 je prva slovenska radijska igra v njegovi režiji konkurirala na festivalu v tujini – to je bila priredba Vasje Ocvirka po besedilu Vladimirja Nazorja z naslovom *Boškarina* na festivalu Prix Italia v Riminiju. Režiral je prvo izvirno radijsko besedilo z natečaja leta 1960, Kmeclovo *Samoto radijskega jutra*. Leta 1957 je kot prvi nagrajenec za radijsko igro v tujini prejel nagrado za režijo na festivalu Prix Italia z besedilom *Rokovnik* Maxa Gundermanna. Radijska igra *Tantadruj*, ki jo je režiral po noveli Cirila Kosmača v priredbi Mitje Mejaka, je prvo delo, ki je bilo v celoti nagrajeno na tujem festivalu, in sicer z nagrado prix RAI; to je bilo leta 1967. Tega leta je doma dobil še nagrado Prešernovega sklada. Številnim nagradam, ki jih je že skoraj serijsko prejemal za režije v tujini, se pridružujeta sicer nenagrajeni radijska priredba Cankarjevega *Polikarpa* in radijska priredba *Dobrega starega pianina*, antologijski radijski igri iz zgodovine slovenske radijske igre. Radijski arhiv hrani 92 iger v njegovi režiji. Na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo je predaval radijsko režijo in mikrofonsko režijo in prvi pripeljal študente v radijski studio. Njegovo delo na radiu in pozneje na televiziji pa ni obsegalo le velikih in pomembnih projektov, ampak vse vrste oddaj, od dnevnoinformativnih, glasbenih in zabavnih do kulturnih in dokumentarnih.

22. Ana KRAUTHAKER

Študirala je gledališko in radijsko režijo na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo ter ruski in španski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Po diplomu na akademiji je leta 2001 začela sodelovati na Radiu Slovenija, najprej z režijami krajših radijskih iger slovenskih ter tujih avtorjev, potem pa radijskih iger za otroke. Pri ustvarjanju si prizadeva za popolno ravnovesje v zvočni izraznosti in možnost prenosa drugih čutnih zaznav v zvok ter preizkuša meje med tišino in zvokom, zvokom in čustvom, zvokom in notranjo imaginacijo. Zaradi močne emocionalne sugestivnosti so ji blizu otroška radijska igra in drobne forme z manjšimi zasedbami. Zanima jo tudi soustvarjanje z otroki in

mladimi. Radijski arhiv hrani 51 iger v njeni režiji, pet besedil je za radio sama priredila. Prejela je nekaj nominacij na mednarodnih festivalih Prix Europa, Prix Ex Aequo in Taktons (za dela Draga Jančarja *Klementov padec*, Ferija Lainščka *Hit poletja*, Bine Štampe Žmavc *Medvedek in punčka*, Kim Komljanec *Na čistem*, Jeana - Pierra Simeona *Ta pesem ozdravi ribo*, Ide Mlakar Črnič *O kravi, ki je lajala v luno*, Tamare Matevc *Bratonski pil* in Simone Hamer *Nemi lik*).

23. Špela KRAVOGEL

Diplomirana dramaturginja svojo profesionalno pot posveča dramaturgiji in režiji zvoka. Leta 2006 je začela sinhronizirati celovečerne animirane filme in postala redna zunanja sodelavka Uredništva otroškega in mladinskega programa. Zanj je ustvarila več kot 1000 epizod. Z Uredništvom igranega programa je začela sodelovati leta 2010. Kot režiserka se je redno zaposlila leta 2016 in je doslej režirala 43 radijskih iger različnih žanrov; od teh je avtorsko ustvarila 11 petnajstminutnih portretnih študij o najopaznejših ustvarjalcih radijske igre, leta 2016 pa je posnela veliki radijski portret o skladatelju Janezu Matičiču. Rada odkriva nove tehnologije in pristope v zvoku (binavralni zvok v radijski igri Vinka Möderndorferja *Suzana in dva starca*, 2021). Pri svojem delu se pogloblja v like in besedila ne bere le dobesedno. Metajezik besedil prevaja v zvočne atmosfere in jih razpira med liki in svetom, ki ga zvočno ustvarja. S svojim delom se je uveljavila tudi v mednarodnem prostoru, najprej z uvrstitvijo v najožji izbor na festivalu Prix Marulić z igro *Prerokovana*, ki jo je avtorsko in režisersko pripravila po motivih besedila Frana Saleškega - Finžgarja. Njen največji dosežek doslej je bila režija igre hrvaškega dramatika Tomislava Zajca v radijski priredbi Vilme Štritof *Treba bi bilo peljati psa na sprehod* iz leta 2019. Igra je dosegla vrhunske uvrstitve na kar treh mednarodnih festivalih (na Prix Italia leta 2019 je bila v Rimu v finalu med tremi najboljšimi, na festivalu komornega gledališča Zlati lev v Umagu leta 2020 na drugem mestu – v koronskem letu so konkurirala

le zvočna dela – in leta 2020 na festivalu Prix Europa med štirimi finalisti). Drugi veliki mednarodni uspeh pa ji je prinesla igra po izvirnem besedilu Senece in so-priredbi Saške Rakef z naslovom *Medeja ... bom postala* (nominacije za evropsko nagrado leta 2021, Marulićevo leta 2022 in nagrado BBC Audio Drama istega leta). Pozornost je vzbudila tudi njena avtorska dokumentarna radijska igra *Samota*, ki pripoveduje o stiskah mlade generacije med korono.

24. Igor LIKAR

Pesnik, režiser, dramaturg, scenarist in publicist se je ukvarjal z umetniško radiofonijo, režijo (200 iger), pisanjem iger (24 avtorskih, 22 priredb) in scenarijev ter z dokumentarnim filmom. Končal je magisterij s področja radiofonije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, smeri režija in dramaturgija. Od leta 1979 je bil zaposlen kot režiser v Uredništvu igranega programa Radia Slovenija, v katerem je režiral skoraj 200 dramskih besedil, dokumentarnih iger in eksperimentalnih zvočnih del, priredil jih je 46, napisal 24 in režiral številne literarne oddaje. Njegove igre so bile večkrat nagrajene na mednarodnih festivalih, začeni s prvo leta 1987, avtorskim delom, ki ga je napisal skupaj z Borom Turelom in Vladimirjem Kovačičem (*Fedor Mihajlovič sedi*). Ovenčano je bilo z nagrado za režijo na festivalu v Ohridu. Nagrade so se vrstile do zadnje leta 2008, radijske igre za otroke Mihe Remca *Lučkov let*, za katero je prejel nagrado prix ex aequo, prav tako za režijo. Sodeloval je v mednarodni skupini strokovnjakov Ars Acustica pri Evropski radiodifuzni zvezi od ustanovitve v Firencah ter na številnih mednarodnih simpozijih v tujini in je avtor več v tujini nagrajenih zvočnih del. Prejel je številne nagrade na mednarodnih festivalih, leta 2022 je na nemški radijski postaji WDR doživelo nemško premiero tudi njegovo besedilo radijske igre *Apostoli in zbiralci groze*, vizionarsko, družbenokritično, distopično in apokaliptično delo. Z raziskovalnim zanosom je stopil v svet spleta, videl v njem neskončno množico ustvarjalnih možnosti in ustvaril nekaj spletnih zvočnih del. Ustvarjal je na področju filma, na

televiziji pa je posebno pomemben njegov niz dokumentarnih filmov o slovenskih gorah. V zgodnejšem obdobju je režiral tudi v gledališču, deloval je kot scenarist in režiser prireditev ob podelitvah nagrade kresnik za najboljši roman leta in mednarodne nagrade vilenica. Objavil je več pesniških zbirk, bil je tudi pobudnik in vodja projekta Slovenska pisateljska pot. Likarjeva radiofonska dela ne pomenijo le kvalitativno obsežnega opusa, temveč so zemljevid njegovih najrazličnejših iskanj na področju zvočnosti in literature. Je mednarodno nagrajen in uveljavljen ustvarjalec na avdiovizualnem področju, najbolj pa je ponesel v svet ime Radia Slovenija s svojimi zvokovnimi deli s področja ars acustica.

25. Pavel LUŽAN

Pisatelj, dramatik in dramaturg se je v Uredništvu igranega programa zaposlil leta 1978 in ostal do konca delovne dobe leta 2008. Kot avtor je prispeval besedila za kar 70 radijskih iger, 63 jih je za radio priredil. Izjemni opus iger, pri katerih je sodeloval kot dramaturg, obsega kar 914 naslovov, to je približno petina vseh radijskih iger, shranjenih v arhivu Radia Slovenija. Pri svojem delu je zmeraj iskal nove prijeme, izumljal nove forme. Zavedal se je, da raznovrstno poslušalstvo potrebuje žanrsko in tematsko pestrost, in se je zanjo nenehno trudil. Pri izbiri vsebin je bil zmeraj občutljiv za krivice in je odpiral prostor za socialne teme; ljubil je satiro, ves čas je bil glasno družbeno kritičen. Žirija za Ježkovo nagrado je leta 1998 ob izbiri Lužana poudarila njegov »psihološki, sociološki, vizijski« pristop in kritično ostrino, posebno pa ga je nagradila za uveljavitev nove programske in umetniške zvrsti, kratke radijske igre. Spodbujal je avtorje in režiserje, da so se je lotevali. Njegova je bila zamisel o popularni izvorni družinski nanizanki več kot sto kratkih radijskih iger *Novakovi*, poleg tega je kot dramaturg polovice štiriindvajsetdelne nadaljevanke o Prešernu drugo polovico prispeval kot prirejevalec v enakovrednem sodelovanju z dramaturginjo Vilmo Štritof po Slodnjakovem romanu o Prešernu *Neiztrohnjeno srce*. V mednarodnem okviru je bilo nagrajenih več iger, v katerih je sodeloval kot dramaturg, leta 1974 pa je

nagrada na festivalu v Ohridu za najboljšo igro pripadla igri *Dan gospoda Iksa*, ki jo je napisal sam.

26. Marjan MARINC

Marinc je bil pisatelj, dramatik, režiser in urednik. Že med drugo svetovno vojno je sodeloval v Frontnem gledališču. Napisal je več skečev s partizansko tematiko. Od leta 1952 do leta 1955 je bil režiser v novosadski operni hiši, potem pa do leta 1975 urednik zabavnih oddaj, vodja režije in režiser radijskih iger na Radiu Ljubljana. Znan je bil kot duhovit, okreten, ideološko popolnoma neobremenjen pisec in ustvarjalec. Žanri ga niso omejevali, ampak je v njihovih okvirih našel spodbudo in izziv. Večino svojih iger je sam režiral, v nekaterih je tudi igral. V radijskem arhivu je 84 njegovih besedil, 200 pa jih je režiral. Napisal in režiral je še pet različnih detektivskih serij, med njimi je najbolj znana *Inšpektor Ris ne miruje*. Svojo igrivost je lahko še bolj izživel v radijskih igrah za otroke, ki obsegajo večino njegovih ohranjenih iger. Zanje je prejel šest nagrad na jugoslovanskih radijskih festivalih, med njimi je bil poleg režije avtor kar štirih: *Žebliček Špiček*, *Srebrni konj*, *Rumeni bonboni*, *Krasen cirkus*. Nekatero njegovo radijsko igro za otroke so izvajale tudi tuje radijske postaje. Radijska igra *Krasen cirkus* je izšla tudi v knjigi. Med radijskimi igrami za odrasle pa so bile najbolj priljubljene igre z družbenosatirično ostjo: *Weekend*, *Nedeljsko kosilo* in *Naslovna stran*.

27. Miro MARINŠEK

Od leta 1969 je delal kot tonski mojster na Radiu Slovenija – to je vključevalo delo na terenu ter snemanje najrazličnejših prireditev, koncertov in literarnih oddaj. Od leta 1975 je posnel 450 radijskih iger najrazličnejših zvrsti, skrbno pripravljaj različne zvočne efekte in vložil veliko truda v kakovost posnetkov. Še posebno se je ujel z režiserjem Igorjem Likarjem, zahtevnim in senzibilnim zvočnim iskalcem. Z njim je sodeloval pri ustvarjanju zvokovnih umetniških del,

znanih z mednarodnim imenom *ars acustica*. Igor Likar je v njem našel tonskega mojstra, ki je razumel in znal uresničiti njegove zvočne vizije. Tudi devet mednarodnih nagrad za Mira Marinška je rezultat njune tehnično-ustvarjalne simbioze, od prve, nagrade na festivalu Taktons za tonski posnetek antologijske radijske igre *Fedor Mihajlovič sedi*, do velike nagrade na festivalu Ostankino v Moskvi za igro *Apostoli in zbiralci groze* in zadnje nagrade na festivalu Taktons, na katerem je bil prvonagrajeni za tonski posnetek radijske igre *Lhotse*.

28. Klemen MARKOVČIČ

Režiser in redaktor je leta 2004 diplomiral iz gledališke režije in radiofonije na Akademiji dramske umetnosti v Zagrebu. Leta 2006 je začel honorarno sodelovati z Uredništvom igranega programa. Leta 2016 se je redno zaposlil na radiu in prevzel tudi redaktorsko funkcijo. Sistematično razvija radijsko igro za otroke kot didaktično gradivo za vrtce in osnovno šolo kot nacionalni koordinator RTV Slovenija za kulturno-umetnostno vzgojo, vsebinsko je zasnoval spletno podstran za radijsko igro za otroke na Otroškem portalu RTV, ki se danes imenuje *Živ žav*. S študijskim letom 2014/2015 je bil habilitiran za asistenta na področju režije pri profesorju Alešu Janu pri predmetih radijska igra in radijska režija na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Dela se je lotil sistematično, predvsem pa v aktivni povezavi med akademijo in radijsko produkcijo. Od leta 2017 pripravlja radijski del vsakoletnega letopisa o prejšnji sezoni, ki ga izdaja Slovenski gledališki inštitut. Leta 2019 je na podlagi dokumentarnega dela *Broken Piano/Broken Bösendorfer*, ki je bilo leta 2018 nominirano za prix Europa na istoimenskem festivalu v Berlinu, prejel povabilo Bavarskega radia k sodelovanju v skupnem projektu šestih evropskih nacionalnih radijskih hiš European Radio Project. Razmišlja in deluje interdisciplinarno, saj njegov mnogovrstni angažma širi radijsko igro na področja, na katerih se uveljavljata njegova inovativnost in potreba po vključevanju radia tudi zunaj radijske hiše. Sicer pa se ob radijski igri za otroke še posebno podrobno posveča kratki radijski

igri, ki mu je najbliže. Pri svoji režiji namenja posebno skrb igri, interpretaciji, govoru in jeziku. Radijsko igro z govorom skoraj veristično približa dokumentarni formi. Njegove igre so predvsem zvočne pripovedi in slušni dialogi. Od leta 2010 redno sodeluje na mednarodnih festivalih kot udeleženec z igrami v svoji režiji (na festivalu Prix Ex Aequo v letih 2010, 2014, 2016, 2018, 2020 in 2022 ter na Prix Europi v letih 2017 in 2018), pa tudi žirant Radia Slovenija (na Prix Europi leta 2014 in Prix Italii v letih 2018 in 2020). Februarja 2023 je arhiv Radia Slovenija ponudil več kot 150 radijskih iger različnih formatov v njegovi režiji in več kot 1200 realiziranih literarnih oddaj. Leta 2015 je prejel nagrado RTV Slovenija za izjemne dosežke v prejšnjem letu za režijo igrano-kontaktne nanizanke *Pri psihiatru*. Uspešna serija je doživela tri sezone, režiral pa je vseh 48 delov.

29. Dušan MAUSER

Po koncu srednje tehnične šole se je leta 1939 zaposlil kot tonski tehnik na tedanjem Radiu Ljubljana. Na njem je nepretrgano delal še med vojno. Sčasoma je napredoval do delovnega mesta vodje radijske režije, hkrati pa je opravil diplomu iz režije na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Po svoji evidenci je posnel približno 500 radijskih iger, v arhivu pa jih je zaradi nekdanjega nujnega varčevanja z magnetofonskimi trakovi ostalo 295, ki jih je soustvarjal kot tonski mojster, in 120 v njegovi režiji; vendar v arhivu ostaja tudi več kot 5000 zvočnih efektov, katerih rabo je med drugim v produkcijo radijskih iger uvedel prav on. Ostaja največkrat nagrajeni tonski mojster, saj je njegove igre nagrajevala vsakoletna žirija na festivalih jugoslovanske radijske igre v novem Sadu in Ohridu. Tak primer je bila prva slovenska igra z natečaja za besedila, Kmeclova *Samota velikega teatra* iz leta 1960; v njej je Mauser prvi

dvignil tonsko podobo nad prejšnji realizem in pogovor med dvema jazoma oblikoval kot samosvoj notranji svet. To je pomenilo prelomnico za slovensko zvočno ustvarjanje. Od tedaj je prejel še številne nagrade, med drugim za antologijska radijska dela, ki sta jih ustvarjala predvsem Mauser in Kragelj: *Tantadruj* Cirila Kosmača v priredbi Mitje Mejaka, *In articulo mortis* Janeza Čuka in Janeta Kavčiča, Hiengovo *Cortesovo vrnitev*, Cankarjevega *Polikarpa* v Mejakovi priredbi, Kmeclov *Intervju*, *Butalce* Frana Milčinskega v Mejakovi priredbi, Lužanov *Dan gospoda Iksa*. V šestdesetih letih je na novo posnel besedila, ki so bila prvič radijsko živo izvedena na osvobojenem ozemlju med vojno: Klopčičevo *Mater*, Borovi *Težko uro* in *Raztrgance* ter *Dobri stari pianino* Franeta Milčinskega - Ježka. Posnel je večino Ježkovih prispevkov in skečev. Za svoje delo je leta 1968 prejel nagrado Prešernovega sklada za režijo radijske igre *Pod mlečnim gozdom*. Poučevanje predmeta radijska igra in radijska režija je na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo prevzel za Mirčem Kragljem. V dolgih letih je kot radijski praktik študente vpeljeval v tehnične podrobnosti postopka in jim razkrival številne možnosti ustvarjalnega zvočnega izraza.

30. Matjaž MIKLIČ

Po koncu Višje šole za telekomunikacije se je leta 1994 zaposlil na Radiu Slovenija v skupini za glasbena snemanja in režirane oddaje. Sodeloval je pri snemanju koncertov svetovnih in domačih izvajalcev ter zgoščenk. Od leta 2007 je kot tonski mojster snemal tudi radijske igre, radijski arhiv jih hrani 120. Njegovo delo odlikuje redok posluh za čustveno vsebino zvočne podobe, ki je za to umetniško zvrst bistvena. Popolno obvladovanje najnovejše tehnologije je znal ustvarjalno izrabiti, tako da že lahko govorimo o prepoznavnem modernem slogu njegovih zvočnih del: dramaturško upravičenem razponu od ostrih, jasnih in glasnih akustik do rahločutnih čustvenih atmosfer, ki pa niso tihe, marveč kljub pritajenosti ostajajo zvočno polne. O kakovosti njegovega dela pričajo tudi štiri nagrade s festivala Taktons v Novem Sadu, ki se podeljujejo le najboljšim

tonskim mojstrom; soustvarjanje igre Ivane Sajko *Ženska bomba* (prišla je v finale festivala Prix Italia, 2013), radijske nadaljevanke za otroke *Hektor* Dima Zupana v priredbi Irene Glonar (prvo mesto na festivalu Prix Ex Aequo za 1. del 1. 2013), *Hilde* Marie Ndiaye (prvo mesto na festivalu International Radio Drama v Združenem kraljestvu), dokumentarne radijske igre *Glas šakala* avtorice Saške Rakef (prislužil si je posebno omembo na festivalu Prix Italia 2021 za sofisticirano uporabo zvoka in finalni izbor na festivalu Prix Marulić leta 2022). Leta 2014 in leta 2021 je prejel priznanje RTV Slovenija za izjemne oziroma nadpovprečne delovne dosežke v prejšnjem letu.

31. Frane MILČINSKI - JEŽEK:

V arhivu Radia Slovenija je ohranjenih le sedem Ježkovih avtorskih del, je pa med njimi nekaj prelomnih, ne le za radio, ampak za ves slovenski medijski in kulturni prostor. Bil je eden najbolj vsestranskih slovenskih ustvarjalcev: satirik, šansonjer, pesnik, režiser, scenarist, igravec itn. Bil je umetniški vodja radijske igralske družine. Nekatera njegova radijska dela so bila izvedena živo in pozneje na novo posneta. Prva, ki je postala antologijska in sinonim za slovensko radijsko igro za otroke, je *Zvezdica Zaspanka*. Najstarejša verzija je bila predvajana leta 1949 živo, leta 1951 pa posneta in prvič predvajana na novoletni dan leta 1952. Frane Milčinski je bil njen avtor in režiser. Še danes živi in večkrat predvajani posnetek zaznamujeta vsaj še igra Alenke Svetel in izvirna glasba Bojana Adamiča. Pozneje so uprizorili prav tako antologijsko lutkovno predstavo, zadnjo radijsko verzijo pa so leta 2004 posneli študentje Akademije za gledališče, radio, film in televizijo z režiserko Špelo Stres. Ježek je tudi avtor prve izvirne slovenske posnete radijske igre *Strme stopnice* iz leta 1949 v režiji Mirča Kraglja, za takratne razmere mojstrsko producirane na več zvočnih nivojih. Ježkova priredba Jurčičevega *Desetega brata* je bila izvedena živo leta 1951, tonski zapis pa je nastal pozneje, leta 1954. Priredbo očetove *Vesele povesti o žalostnem klovnu* je skupaj z Jožetom Zupanom prepustil režiji Maše Slavec, avtorsko delo

Dobri stari pianino, znano predvsem po poznejši filmski upodobitvi, pa je bilo predvajano leta 1953. Igralski opus Franeta Milčinskega izkazuje vso širino njegovega duha, zapisanih je 76 vlog. Ježkov kabaret, ki je nastal okoli leta 1957, je leta 2005 odkrila in restavriral Metka Rojc. Posnetek ni ohranjen, novo različico je po 36 letih napravil režiser Mirč Kragelj. Nekaj časa je bil Milčinski v. d. direktorja Radia, zahteval je visoke standarde in znanje. Bil je nepopustljiv kritik in karizmatična osebnost. V medijskih nastopih je bil neprekosljiv satirik in humorist. Večkrat je bil nagrajen, za *Zvezdico Zaspanko* z Levstikovo nagrado, za življenjsko delo pa je leta 1975 prejel še Prešernovo. Po njem se imenuje nagrada, ki jo od leta 1989 podeljuje RTV Slovenija v želji, da bi spodbudila izvirne dosežke in opuse v zvrsteh radijske in televizijske ustvarjalnosti, ki upoštevajo žlahtno tradicijo Ježkovega duha.

32. Vasja OCVIRK

Vasja Ocvirk je po končani srednji tehnični šoli še pred drugo svetovno vojno igral v Šentjakobskem gledališču, leta 1945 pa se je med študijem primerjalne književnosti že zaposlil na Radiu Ljubljana in na njem služboval kot urednik do leta 1955. Skrbel je za programsko politiko in programski prostor. Krajši čas je bil potem še na Radiu Koper, nato pa je postal svobodni književnik. Napisal je šest radijskih iger in dramatisiral za radio več kot trideset pripovednih del. Svojo najboljšo radijsko igro *Ko bi padli oživali* je predelal za gledališče (prvič je bila uprizorjena leta 1953). Na radiu je uvedel oddajo Slovenska umetnost v besedi in glasbi. Radijska igra v njegovi priredbi, besedilo Vladimirja Nazorja *Boškarina*, je bila prva slovenska radijska igra v mednarodni festivalski konkurenci na tekmovanju Prix Italia leta 1956 v Riminiju.

33. Ivan PENGOV

Od novembra 1928 je bil glavni napovedovalec na Radiu Ljubljana (po izobrazbi sicer inženir arhitekt); to je uspešno združil z režijo. Vse bolj se je angažiral kot

režiser in prirejevalec pretežno slovenskih klasičnih literarnih besedil (Jurčiča, Šorlija, Sketa, Župančiča) pred in med drugo svetovno vojno ter po njej, ko so snemali živo iz studia. Vodil je Radijsko igralsko družino. Režiral je še različne priložnostne igre ob jubilejih in praznikih, niz versko obarvanih iger po etnoloških ljudskih zgodbah Nika Kureta, spevoigre s povabljenimi slovenskimi skladatelji in radijske igre za otroke, ki so bile sicer zvočno še preprosto opremljene, vendar so že spodbujale otroško domišljijo. Poleg zvočnih efektov so za opremo ob živem predvajanju že vključevali zvoke s plošč. Ivan Pengov je bil dragocen ustvarjalec, saj je radijsko igro v težavnih razmerah kljub skromnim možnostim ambiciozno razvijal, tako v tehničnem kot v umetniškem pomenu besede.

34. Saška RAKEF

Dramatičarka in režiserka je zaključila študijski program uprizoritvenih umetnosti na Central School of Speech and Drama v Londonu, nato pa je magistrirala iz gledališke in radijske režije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, kjer od leta 2020 predava predmet radijska igra in radijska režija. Ustvarjalno in raziskovalno jo posebej zanima vpliv emancipirane glasbene kompozicije na metode in estetiko režije. Raziskuje senzorični jezik, fizično izkustvo, ki ga spodbuja zvok vključno z zvenom besed, uprizarjanje, ki prevaja glasbene principe (takt, ritem, fraza, barva in tekstura zvoka, dinamika, artikulacija itd) v režiserske in dramaturške pristope, in proces pisanja sodobnih besedil za radio in gledališče. Raziskuje tudi dokumentarno radijsko formo in hibridne žanrske oblike. Pomemben del njene ustvarjalnosti so vsebine za dojenčke in malčke. Je projektni vodja konzorcija B-AIR, ki preučuje, kako ljudje v interakciji z okoljem konceptualizirajo in doživljajo zvok, ob združevanju umetniških, znanstvenih in novinarskih metod raziskovanja in ustvarjanja. Njena dela so gostovala na številnih domačih in tujih festivalih ter prejela več nagrad in

nominacij (posebna omemba na festivalu Prix Italia, nominacija za Prix Europa, Palma Ars Acustica, Prix Marulić, nagrada Branislav B. Čubrilović in druge).

35. Elza RITUPER

Režirala je 135 iger, 17 jih je priredila za radio, 6 pa jih je napisala. Režirala je raznovrstna, tudi žanrska besedila, med njimi kriminalistično nanizanko Vinka Möderndorferja *Popolnoma resnične kriminalistične štorije* v začetku devetdesetih let, radijske igre za otroke in literarne oddaje. Ustvarila je zvočna dela, v katerih je raziskovala in eksperimentirala. Kot avtorico so jo zanimale krajše forme ter duhovnost, poetičnost in fantastika. Za režijo tridelne nadaljevanke Marinke Fritz Kunc *Lačna kri* je leta 1998 prejela posebno priznanje na mednarodnem bienalnem festivalu Prix Ex Aequo v Bratislavi v kategoriji radijskih iger, namenjenih mladostnikom. Realistično dramo o težavni poti mladoletnega odvisnika od drog, ki kritično obravnava nezadostno družbeno prizadevanje proti temu zlu, je tonsko natančno podprla, hkrati pa ustvarila zvočni svet, ki poudarja in reflektira stanje lika in nemoč najbližjih.

36. Metka ROJC

Po koncu srednje tehniške šole v Ljubljani je začela delati na RTV Ljubljana. Od leta 1964 je snemala radijske igre za odrasle in še posebno za otroke. Tonsko jih je soustvarila kar 1047. Med mojstri je bila ena najbolj cenjenih v Sloveniji in v nekdanji Jugoslaviji, o tem priča 12 nagrad, posebej dodeljenih za tonsko oblikovanje na festivalih jugoslovanske radijske igre v Novem Sadu in Ohridu med letoma 1964 in 1986. Med njimi je kar 8 nagrad namenjenih igram za otroke Franeta Puntarja, s katerimi je slovenska ekipa v stalni sestavi – kvartetu avtorja, režiserke Rosande Sajko, dramaturginje Djurdje Flere in Metke Rojc – odkrivala zvočnost in uprizarjala besedila, ki so bila bliže zvočnim sugestibilnim scenarijem in manj običajnim zgodbam za otroke z jasno naracijo. Pozneje je Metka Rojc samostojno režirala še 87 iger, prav tako pretežno otroških. V Ohridu

je leta 1986 za režijo in ton prejela nagrado za igro Ervina Fritza *Zajček Peter*. Mednarodni ugled pa ji ni preprečil brskanja po arhivu svojih predhodnikov. Restavriral je Ježkov kabaret in tonsko obudila nekaj antologijskih iger, ki so jih v prvih desetletjih radia predvajali le živo: *Tolminca na tem in onem svetu* Iva Šorlija; *Miška Miki in Mikca* igralsko-režiserske avtorske skupine Vide Juvan, Maše Slavec in Nade Gabrijelčič; *Andante patetico* Vitomila Zupana; *Strme stopnice* Franeta Milčinskega. Leta 1992 je za svoje delo prejela nagrado Prešernovega sklada.

37. Rosanda SAJKO

Po končani slavistiki na Filozofski fakulteti se je vpisala na oddelek za režijo Akademije za igralsko umetnost in se še med študijem zaposlila na Radiu Slovenija. Najprej je delala kot povezovalka radijskih oddaj za otroke, kmalu pa sta jo režiser Mirč Kragelj in urednik Tone Sojar povabila med radijske režiserje. V letih od 1954 do 1990 je režirala 376 radijskih iger za otroke in odrasle in več kot dvakrat toliko drugih zahtevnih radijskih oddaj, v arhivu radijskih iger je njenih šest priredb, 18 pa jih je sama napisala. Nase je opozorila že leta 1960 z legendarno štiridelno nanizanko o medvedku Puju. Leto pozneje je prejela nagrado za režijo otroške radijske igre *Modra vrtnica za princesko* na takrat pravkar ustanovljenem festivalu radijske igre v Novem Sadu. Kot režiserka je bila v gosteh v skoraj vseh radijskih ustanovah nekdanje Jugoslavije, pa tudi v Berlinu, Budimpešti in na Dunaju. Posebno mesto v njenem opusu ima Puntarjev ciklus. Z ustvarjalno ekipo (v njej so sodelovali dramaturginja, prevajalka in režiserka Djurdja Flere, mladinski pesnik in pisec lutkovnih in radijskih iger Frane Puntar, skladatelj Urban Koder ter tonska mojstrica Metka Rojc) ter številnimi igralci vseh starosti je ustvarila model nove radiofonske oblike, ki je iz tako imenovanega slepega gledališča prerasla v samostojno ustvarjalno umetniško zvrst. S Puntarjevim ciklom je Rosanda Sajko prodrla v širši jugoslovanski in tudi evropski prostor ter osvojila številna priznanja in nagrade,

največ za zvočne realizacije besedil Franeta Puntarja (*Medvedek zleze vase, Cestožerka, Vrata, ki škripljejo, Hojladrija, Drezanje v kamen, Beli dan, Lov na rep*). Za ta režijski opus ter za režiji radijskih iger Daneta Zajca *Likvidacija* in Rudija Šelige *Ali naj te z listjem posujem* je leta 1973 prejela nagrado Prešernovega sklada. Posvetila se je tudi teoretskemu raziskovanju. 1966 je izšla v knjižni obliki njena diplomska dramaturška študija *Henrik Ibsen in prve drame Ivana Cankarja*; zanjo je prejela študentsko Prešernovo nagrado. Nagrado zlati glas ji je Združenje dramskih umetnikov Slovenije podelilo za obsežen in avtorsko prepoznaven opus radijskih iger ter za razvoj radiofonske umetnosti na Slovenskem s poudarkom na radijski igri za otroke. Njena knjiga *Poetičnost zvoka: ustvarjalne možnosti radijske igre za otroke* iz leta 2006 velja za eno temeljnih študij umetniške radiofonije.

38. Goran SCHMIDT

Teatrolog, dramaturg, urednik in literarni zgodovinar je leta 1973 diplomiral iz dramaturgije in leto pozneje iz televizijsko-filmske režije. Za teoretično diplomsko delo z naslovom *Idejno-estetska analiza celovečernih igranih filmov slovenskih režiserjev s partizansko tematiko* je leta 1973 prejel študentsko Prešernovo nagrado. Leta 1993 je z doktorsko disertacijo *Dramatika Stanka Majcna in njeni polemični elementi v odnosu do slovenske literarne in duhovne tradicije* dokončal doktorski študij na kademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Od leta 1973 je služboval kot dramaturg na Radiu Ljubljana v uredništvu radijskih iger, v tem času je tudi tri leta študiral filozofijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Med letoma 1977 in 1981 je bil dramaturg in umetniški vodja Viba filma, od leta 1981 do leta 1984 je deloval kot umetniški vodja Slovenskega ljudskega gledališča v Celju, od leta 1984 do leta 1986 pa kot vodja gledališko-filmskega oddelka Cankarjevega doma v Ljubljani. Dve leti je bil samostojni kulturni delavec, od leta 1988 pa do upokojitve urednik uredništev in dramaturg na Radiu Slovenija. Za radio je priredil 28 del, napisal pa je dobrih 500

dramaturgij. Kot prirejevalca so ga posebno zanimala starejša slovenska dramska besedila, na primer Skofičev *Gospod s Preseka*, dramaturško pa je med drugim sodeloval pri radijski igri po znamenitem Tavčarjevem delu *V Zali*. Leta 1978 je žirija na festivalu Prix Italia nagradila antologijsko igro Vladimirja Kocjančiča *En dan Denisa Ivanoviča*, ki jo je soustvaril kot dramaturg. Redatorsko je bila zanimiva in sveža njegova pobuda z naslovom Radiovizija iz leta 1995, ko je povabil različne znane goste, naj napišejo govor v vlogi predsednika republike. Rezultati so bili raznovrstni – širok razpon od intimne izpovedi do satire.

39. Maša SLAVEC

Ta vsestranska gledališka in radijska ustvarjalka je med obema vojnoma igrala v ljubljanski Drami, režirala mladinske igre in operete ter pisala za gledališke liste in časopise. Na Radiu Ljubljana je delala kot igralka, najprej v igralski skupini Vide in Polonce Juvanove. Med letoma 1935 in 1941 je delovala v skupini igralk z Nado Gabrijelčič in Vido Juvan. Pisale so zabavne igre za otroke in skeče ter v njih tudi igrale. Ustvarile so prvo otroško radijsko serijo o zabavnih mišjih dogodivščinah z naslovom Miška Miki in Mikec. Nekatere epizode je leta 1988 znova posnel Aleš Jan. Po vojni, med letoma 1947 in 1962, je Slavčeva režirala z velikim posluhom za radiofonske prvine in glasbo. Arhiv hrani njenih 50 režij radijskih iger. Rojstnemu dnevu prve radijske igre na svetu, Hughesove Nevarnosti iz leta 1924, se je leta 1958 poklonila z režijo v slovenščini. Do vseh zvočnih podrobnosti je izpisala režijsko knjigo: z didaskalijami, napotki, lektorskimi in igralskimi popravki, kar je svojevrsten dokument o tedanjem režiserskem delu in razmislekih.

40. Emil SMASEK

Dramaturg, režiser, publicist in pedagog se je najprej ukvarjal z gledališčem, še posebno z lutkovnim; prirejal je igre za otroke in mladino. Med vojno je bil interniran. V petdesetih letih se je na Radiu Ljubljana odprla nova redakcija,

uredništvo radijskih iger, in po odhodu iz ljubljanske Drame, v kateri je deloval kot tajnik in režiser, se je zaposlil kot dramaturg in urednik. Z natečaji je spodbujal pisce izvernih radijskih iger (prvega so razpisali leta 1960). Prizadeval si je za umetniško dognanost radijskih iger, kot dramaturg je sodeloval pri ustvarjanju prve nagrajene radijske igre, Kmeclove *Samote velikega teatra* iz leta 1961, ki je pomenila velik premik tako v radiofonskem kot v literarnem pomenu besede, saj je zvočno slikala človekovo notranjo razdvojenost. Leta 1966 je bil dramaturg pri znamenitem delu *Tantadruj* Cirila Kosmača v priredbi Mitje Mejaka, prav tako pri *Butalcih* Frana Milčinskega leta 1971, leta 1970 pri *Uporu črvov* Vitomila Zupana, ki je prvič v radijski igri odprl problem uporne mlade generacije, itn. Pripravljal je oddaje *Velika scena*, posvečene izjemnim gledališkim dogodkom; ohranjena je najznamenitejša, namenjena Severjevi vlogi v *Hlapcih*. Leta 1972 je prejel nagrado Prešernovega sklada za radijsko dramaturško dejavnost, saj je uveljavljal slovensko radijsko igro doma in v tujini in s kreativno spodbudo domačim avtorjem ter z izborom klasičnih in sodobnih slovenskih besedil ob pomoči radijskega medija prispeval k uveljavitvi slovenske književnosti.

41. Tone SOJAR

Bil je prvi urednik otroškega programa na ljubljanskem radiu. V obdobju njegovega urednikovanja sta se zgodili vsaj dve prelomnici: leta 1949 prva, takrat še živa izvedba *Zvezdice Zaspanke* Franeta Milčinskega - Ježka, in prva radijska priredba *Martina Krpana* leta 1958 za izdajo na nosilcu zvoka pri založbi Mladinska knjiga. Tisti čas na Radiu je Sojar opisal v pričevanju *Iz zgodovine našega radia*.

42. Marko STOPAR

Svojo radijsko pot je začel že leta 1947 kot novinar v dnevni radijskih poročilih z urednikom Vasjo Ocvirkom in počakal poldrugo leto, da se je kot glasbenik s

končano srednjo glasbeno šolo lahko pridružil glasbenemu oddelku. Najprej je bil njegov vodja Bojan Adamič, nato Pavel Šivic. To je bil začetek Stoparjeve izredno dolge kariere na ljubljanskem radiu, na katerem je postal prvi glasbeni oblikovalec. Prej so to delo opravljali režiserji in tonski tehniki sami. Program se je širil in potrebe po glasbeni opremi so se večale. Njegovo delo na programu živo je takrat pomenilo izbrati pravo glasbo, določeno frazo, in s svinčnikom označiti mesto na vinilni plošči, na katerem jo je tonski tehnik moral spustiti v eter. To delo je ob nenehnem povečevanju obsega programa, vse več snemanja in vse manj oddajanja živo, do leta 1960 za različne oddaje opravljal sam, ustvaril avize in jim tako določil zvočno identiteto. Svoje glasbe ni utegnil ustvarjati toliko, kot bi rad, pa vendar je napisal 35 scenskih glasb za radio, največ za radijske igre. V arhivu je 334 radijskih iger, za katere je prispeval glasbeno opremo. Soustvaril je kar nekaj antologijskih radijskih iger, med njimi *Dan gospoda Iksa* Pavla Lužana, ki je prejel glavno nagrado leta 1974 v Ohridu, in leta 1999 novo različico Jurčičevega *Tugomerja*.

43. Sonja STOPAR

Najprej je bila del radijske igralske družine v petdesetih letih prejšnjega stoletja; to je pomenilo biti v nenehni pripravljenosti, saj so člane sproti obveščali o časovnem razporedu in jim dodeljevali besedila. Takrat njihov angažma še ni bil omejen na radijske igre ali literarne oddaje. Sodelovali so še v drugih oddajah in ob različnih priložnostih, ko je radio potreboval jezikovno izpiljene glasove, saj je takratno vodstvo spodbujalo in zahtevalo visoko jezikovno raven. Sčasoma je začela asistirati režiserjem in nato samostojno režirati. Njen opus arhiviranih radijskih iger je dosegel število 50.

44. Sonja STRENAR

Po koncu gimnazije je kot honorarna sodelavka najprej opravljala delo zvokovnega tehnika v skupini za glasbena snemanja. Medtem je uspešno končala

izobraževanje na Mednarodnem tehnološkem inštitutu, šoli za avdioinženirje (International technology institute – The School Of Audio Engineering oz. SAE) v Ljubljani in pridobila diplomu avdioinženirja. Od leta 2008 je tonska mojstrica v dramskem studiu. Vpeta je v celotni obseg produkcije Uredništva igranega programa – od literarnih oddaj in posebnih dogodkov do radijskih iger. Žanrsko so ji najbližje drame in celovečerne igre. Ob neverjetnem občutku za tkanje zvočnih plasti pa ji v tonskem jeziku vedno pomeni največji izziv iskanje zvočnih kontur in dramaturgije zvoka; še posebno v razmerju in ritmičnem odnosu med govorjeno besedo in glasbo. Prav zadnja jo pri razmišljanju in pristopu k svojemu delu še posebno močno zaznamuje. Njeno delo je odzvanjalo tudi v širšem mednarodnem prostoru. Za tonsko podobo radijske igre *Arija* je že leta 2008 dobila 1. nagrado na Mednarodnem radijskem festivalu v Iranu, ključni pa sta nagradi na specializiranem tonskem festivalu Taktons v Novem sadu – leta 2019 je dosegla drugo mesto za tonsko podobo radijske igre za otroke *Pesem, ki ozdravi ribo*, in leta 2022 prav tako drugo mesto za radijsko igro *Bratonski pil*. Arhiv Radia Slovenija lahko ponudi več kot 130 iger v njeni tonski zasnovi.

45. Vilma ŠTRITOF

Na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo je diplomirala iz dramaturgije in se leta 1991 zaposlila v Uredništvu igranega programa. Tam je s prekinitvijo petih let (v letih 2002–2007 je delala na Ministrstvu za kulturo) in enega leta v vlogi odgovorne urednice programa *Ars* ves čas delala kot dramaturginja. Na radiu je soustvarila kar 547 radijskih iger, od tega 47 kratkih in 14 radijskih iger za otroke (dve je tudi napisala), 40 pa jih je bilo poslanih na mednarodne festivale. Pripravila je številne oddaje in prispevke drugih formatov (kritike, tematske oddaje, intervjuje, vodenje pogovorov na javnih prireditvah, prenose, izjave, napovedi, objave, promocijo novih radijskih iger). Kot članica uredniškega odbora je poskrbela za sprotno kritiko radijskih iger na nacionalnem

kritičkem portalu Kritika, ima letna predavanja za postdiplomske študente dramaturgije o radijski igri. Kot predsednica Društva gledaliških kritikov in teatrologov med letoma 2016 in 2019 je organizirala dva nacionalna posveta o radijski igri, enega v okviru Boršnikovega srečanja. Rada ima raznovrstnost pri dramaturškem delu, širino žanrov in avtorskih poetik piscev in radiofonskih ustvarjalcev, zato je med drugim sodelovala tako pri velikih in zahtevnih projektih (*Božanska komedija*, *Brižinski spomeniki*, *Neiztrohnjeno srce*, tudi kot prirejevalka) kot pri snovanju popularnejših žanrov (zasnovala je tri obsežne izvirne kriminalistične nanizanke s slovenskimi avtorji, najbolj znana in priljubljena je bila *Pokličite gospo Milo*). Radio dojema kot svet za vse, kar lahko slišimo z notranjimi očmi in začutimo z notranjimi čutili, kot intimen medij neskončnih možnosti, v katerem lahko vsakdo najde svoj prostor in sreča Drugega. To je torej čisto poseben prostor za samoto in hkrati za druženje. Bila je dramaturginja pri mednarodno nagrajenih ali vsaj visoko uvrščenih igrah, kot so: *Koža iz bombaža* Gabriele Babnik, *Stvari, ki jih je treba narediti pred smrtjo* Toma Bidwella, *Treba bi bilo peljati psa na sprehod* Tomislava Zajca idr. Bila je članica ali predsednica številnih festivalskih žirij, na festivalu Prix Europa celo edina Slovenka doslej v vlogi koordinatorke, in to celo dvakrat zapovrstjo. Sicer je ves čas zelo dejavna na področju gledališča, kot dramaturginja pri predstavah doma in v tujini, kritičarka, publicistka, članica različnih komisij in svetov ter v vlogi selektorice Boršnikovega srečanja, precej redno sodeluje kot zunanja sodelavka s Slovenskim filmskim centrom. Bila je predsednica nacionalne komisije za ureditev novih poklicev z avdiovizualnega področja v digitalni dobi (za Evropski socialni sklad) ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo. To je vplivalo na celotno sedanjo poklicno nomenklaturu na tem področju na nacionalni ravni, torej tudi na področju radia.

46. Rapa ŠUKLJE

Novinarka, kritičarka in prevajalka je po koncu študija prava študirala umetnostno zgodovino, znanje pa je nato dopolnjevala s študijem svetovne in primerjalne književnosti ter ga tudi absolvirala. Kmalu po izbruhu druge svetovne vojne se je pridružila odporniškemu gibanju. Leta 1944 je bila aretirana in deportirana v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Leta 1948 se je po sodelovanju pri Triglav filmu zaposlila v kulturnem uredništvu Radia Ljubljana in vodila literarne oddaje. Po vojni, ko je bil radio najpomembnejši medij, je bila v ekipi, ki je uvajala številne, tudi revolucionarne novosti, kot je bil eksperimentalni program. Spodbujala je iskanje novih književnih in izvedbenih oblik ter jih predlagala režiserjem in glasbenim ustvarjalcem (med drugim takrat še neuveljavljeno formo kratke radijske igre). Kot predavateljica na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo je navduševala študente nad ustvarjalnimi možnostmi, ki jih ponuja slušni medij. Čeprav je postala prepoznavna po svojih žlahtnih in iskrivih kritikah, najbolj pa kot dolgoletna urednica oddaje Gremo v kino, je pisala tudi kritike za tisk – gledališke, literarne – pomembno delo pa je v zgodovini radia opravila tudi z ocenami radijskih iger, objavljenimi v časniku Delo. Bila je natančna, kritična poslušalka, a je pisala v blagem tonu, s katerim je izpričevala globoko naklonjenost do radijske ustvarjalnosti.

46. Jože TIRAN

Bil je prvi igralec Frontnega gledališča na osvobojenem ozemlju med drugo svetovno vojno. Tesna povezanost med to vojno obliko Slovenskega narodnega gledališča in Radiem osvobodilna fronta je bila obema v prid. Jože Tiran je imel močno vlogo kot organizator, režiser in igralec. Po vojni je radijsko obnovil Borovi enodejanki *Težka ura* in *Mati* ter svojo igralsko interpretacijo besedila *Andante patetico* Vitomila Zupana, saj so igre med vojno oddajali le živo. Leta 1959 sta bila s Slavkom Janom nagrajena za besedilo radijske igre *Črni zid* na Festivalu jugoslovanske radijske igre v Novem Sadu; pripovedovala je o

življenjski zgodbi srbskega nogometaša z vzdevkom Črni zid. Tiran se je sicer najbolj posvečal delu v gledališču.

47. Gregor TOZON

Po diplomu iz filmske in televizijske režije na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, na kateri je leta 1971 prejel Prešernovo nagrado za scenarij in režijo študijskih filmov, se je zaposlil na Radiu Slovenija kot radijski režiser. Poleg radijskih iger je režiral tudi glasbene in dokumentarne oddaje na televiziji ter gledališke predstave. Njegov radijski režijski opus obsega 212 iger; napisal je štiri, eno je priredil, kot scenarist je ustvaril dvanajst televizijskih oddaj in filmov. Na vseh ustvarjalnih področjih je bil tudi nagrajen. Radijska igra za otroke v njegovi režiji *Hrabra mravljica* Frančka Rudolfa je leta 1989 prejela nagrado za delo v celoti. Znan je kot soustanovitelj festivala Poletje v Stari Ljubljani leta 1989, do leta 1999 je bil njegov umetniški vodja. Že vrsto let postavlja žive jaslice v Postojnski jami, kar je še ena izmed njegovih uspešno izvedenih izvernih zamisli.

48. Borut TREKMAN

Dramaturg, režiser in prevajalec, ki je pomembno soustvarjal slovensko radijsko igro, je študiral na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. Še pred diplomu leta 1967 se je leta 1965 zaposlil na takratni RTV Ljubljana in bil do leta 1979 dramaturg v uredništvu radijskih iger. Bil je eden izmed vrhunskih strokovnjakov za radijsko igro, saj se je s svojim teoretičnim delom posvečal vprašanju radijske dramaturgije in raziskovanju njenega zgodovinskega razvoja. Arhiv Radia Slovenija danes hrani skoraj 600 radijskih iger in drugih oddaj, pri katerih je bil dramaturg, 90 iger, ki jih je prevedel, in 50, pri katerih je vpisan kot režiser. Znamenita je njegova priredba Cankarjevega *Kurenta*, dramaturg je bil pri rekonstrukciji prve slovenske izvirne radijske igre Franeta Milčinskega *Strme stopnice*. S svojim estetskim čutom in nenehno mislijo na

program je spodbujal nova slovenska radijska dela; številna so postala antologijska tudi v mednarodnem prostoru. Soustvaril je nagrajene slovenske igre, med drugimi *Dan gospoda Iksa* Pavla Lužana iz leta 1974, *Ali lahko umre rudnik živega srebra* Sandija Sitarja iz leta 1974 in *Krvavo ptico* Andreja Hienga. Hkrati pa je veliko prevajal, zlasti sodobna radijska besedila iz nemškega jezikovnega prostora. Prevedel je tudi prvi nemški priročnik za produkcijo radijskih iger. Pripravljal je pogovore z radijskimi in gledališkimi ustvarjalci, poglobljene analitične uvode v posamezne radijske igre in mesečne oddaje *Od premiere do premiere*, namenjene aktualni gledališki produkciji. O radiu je poučeval na akademiji za gledališče, radio, film in televizijo skupaj z Alešem Janom.

49. Jože VALENTIČ

Pri znameniti Dragi Ahačič si je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja začel nabirati prve igralske izkušnje, nato je sodeloval v ateljeju SAAB v Kopru pod vodstvom gledališkega režiserja Branka Kraljeviča. Hkrati je sodeloval z vrhniškimi gledališkimi zanesenjaki, ki so z mladim Draganom Živadinovom ustanovili SNG – Srečno novo gledališče, v katerem so se zgledovali po nekdanjih gledaliških avantgardah in veliko eksperimentirali. To ga je vodilo na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo, smer gledališka in radijska režija. Že med študijem v osemdesetih letih je začel delati kot radijski režiser. Za delo na radiu ga je navdušil mentor, tonski mojster in režiser Dušan Mauser, takratni urednik igranega in odgovorni urednik kulturno-umetniškega programa Ciril Zlobec pa mu je ponudil redno zaposlitev. Radiu je ostal zvest do konca. Njegov obširni opus obsega skoraj 300 radijskih iger in številne literarne oddaje. Štiri radijske igre je napisal sam, številne je priredil za radio. Njegova dela so slišali tudi na festivalih v tujini. Leta 1988 je za svoj dokumentarni film *Dolgega dneva potovanje ali iskanje izgubljenih iluzij* o igralki Vidi Juvanovi prejel posebno nagrado na festivalu FEDOR v Beogradu. Za igro v njegovi režiji z

naslovom *Zgodbe s panjskih končnic* je avtor Lojze Kovačič leta 1993 prejel Morišigejevo nagrado v Tokiu. Posebno je bil vdan slovenski literaturi, kot Cankarjev rojak je predvsem zadnja leta skrbel, da so velikega pisatelja in dramatika še boljše spoznali Vrhničani in radijski poslušalci, saj je priredil in režiral njegovi drami *Jakob Ruda* in *Kralj na Betajnovi*. V besedilih je znal najti njihovo bistvo in pogledati nanje z očmi zdajšnjega človeka.

50. Jože VOZNY

Televizijski, radijski in gledališki režiser je svojo radijsko pot začel že kot otroški igralec. Radijski arhiv hrani njegovih 22 vlog. Ko je postal režiser, se je ob pretežno televizijskem ustvarjanju za otroke zelo rad posvečal radijski igri. Režiral je 72 iger; tudi teh je več kot polovica namenjena mlajšemu občinstvu. Med igrami za odrasle zasluži posebno omembo *Andante patetico*. Sprva je bila radijsko predvajana živo na osvobojenem ozemlju med drugo svetovno vojno na podlagi *Povesti o panterju Dingu* Vitomila Zupana, Vozny pa je režiral novo verzijo leta 1977.

51. Larisa VRHUNC

Skladateljica, muzikologinja in pedagoginja je na Akademiji za glasbo v Ljubljani leta 1990 končala študij glasbene pedagogike, leta 1993 pa še kompozicije. Leta 1991 je prejela študentsko Prešernovo nagrado. Iz kompozicije se je izpopolnjevala v Salzburgu, Ženevi in Parizu. S svojimi skladbami uspešno sodeluje na številnih tekmovanjih sodobne resne glasbe. Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je docentka na oddelku za muzikologijo. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je delala na radiu kot glasbena opremljevalka in ob številnih literarnih oddajah izbrala glasbo za kar 165 radijskih iger. Radijska dela je plemenitila s temeljitim poznavanjem glasbene ustvarjalnosti, občutkom za notranji ritem igre in prefinjeno senzibilnostjo. Leta 1990 je nagrado za igro v celoti prejela radijska igra z

naslovom *Hamlet ekspres*, zasnovana po Shakespearjevi drami, ki jo je prirejevalcu in režiserju Alešu Janu uspelo skrčiti v manj kot desetminutno radijsko igro, za katero je glasbeno opremo prispevala Larisa Vrhunc. Leta 2003 je prejela nagrado Prešernovega sklada kot skladateljica skladbe *Hologram*.

52. Ciril ZLOBEC

Pesnik, romanopisec, publicist, prevajalec, novinar in urednik je najbolj znan po svoji ljubezenski liriki in po prelomni zbirki *Pesmi štirih* (izdal jo je skupaj s Kajetanom Kovičem, Janezom Menartom in Tonetom Pavčkom). Zaradi izdajanja rokopisne revije je bil izključen iz gimnazije. Med drugo svetovno vojno se je pridružil narodnoosvobodilnemu boju, postal aktivist OF, ob razpadu Italije pa se je pridružil partizanom. Po koncu vojne je nadaljeval šolanje v Ljubljani in končal doktorski študij slavistike. Med letoma 1969 in 1972 je deloval kot urednik kulturne redakcije TV Ljubljana na Radiu Ljubljana, v zgodnjih osemdesetih pa je bil štiri leta še urednik igranega in odgovorni urednik kulturno-umetniškega programa. Poudarjal je pomen izvirnega slovenskega pisanja, ga spodbujal ter pridobival nove avtorje in druge sodelavce. Delež produkcije slovenskih del se je v obdobju njegovega vodenja precej povečal. Med drugim je sprožil pisanje besedila radijske igre *Steza do polnoči* Saše Vuga. Poskrbel je za več prevodov klasičnih in modernih del italijanske književnosti, poleg številnih priznanj je leta 1982 prejel veliko Prešernovo nagrado. Bil je tudi politično dejaven.

53. Nejc ZUPANČIČ

Nejc Zupančič sodi med mlajšo generacijo tonskih mojstrov, ki se ukvarjajo predvsem z radijsko igro. Njegovo delo temelji samo na digitalni tehniki. Na Radiu je bil redno zaposlen med letoma 2012 in 2016, zdaj še honorarno sodeluje z Uredništvom igranega programa kot zunanji sodelavec. Vsaka radijska igra je zanj nov izziv in hkrati možnost podpreti in nadgraditi besedilo z drugačnim

zvočnim oblikovanjem. Soustvaril je 90 iger, bil je tonski mojster pri predmetih radijska igra in radijska režija na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo.

54. Fran ŽIŽEK

Kot režiser je ves čas deloval v gledališču, potem pa najprej na radiu in kmalu nato na televiziji. Veljal je za pionirja režije na obeh medijskih področjih, ki sta privlačili njegovo dinamično osebnost. Njegov radijski opus obsega 35 režij, med njimi pa ni niti ene za otroke. Napisal je šest radijskih besedil, priredil pa sedem. Na Radiu Celovec je leta 1973 režiral *Miklovo Zalo* Jakoba Sketa. Za svoje umetniško delo na gledališkem področju je leta 1953 prejel nagrado Prešernovega sklada, leta 1979 pa še za delo na televizijskem področju. Je tudi dobitnik Glazerjeve nagrade.

- V seznam sem vključila posameznike, ki so v zgodovini radijske igre v Sloveniji opravili pionirsko delo, in tiste, ki smo ga potem nadaljevali kot zaposleni profesionalci na Radiu Slovenija. Začetki radia, njegovo rojevanje in prvo otroško obdobje radijske igre seveda še niso bili povezani z rednimi zaposlitvami. Afirmacija in profesionalizacija različnih poklicnih profilov je bila dolgotrajnejši proces. V njem je vsakdo posebej prispeval svoj delež v skladu s svojimi aspiracijami, potencialom, preferencami in zmožnostmi, saj mozaik kratkih življenjepisov kaže na raznovrstne osebnosti, zaradi katerih je slovenska radijska igra dobila svojo identiteto in prepoznavnost doma in v mednarodnem prostoru. Seznam pa ne vključuje še drugih sodelavcev, brez katerih našega dela ne bi bilo (piscev, prevajalcev, prirejevalcev, igralcev, skladateljev, glasbenikov idr.), vendar bi tako postal skoraj

nepregleden, kajti težko bi našli ustvarjalca na uprizoritvenem in najbrž tudi na glasbenem področju, ki ni sodeloval pri ustvarjanju radijskih iger. Vsem pa velja zahvala za dolga, ustvarjalno plodna desetletja.

Izbrala in pripravila: Vilma Štritof

